BOTAŞ, büyük doğalgaz santrallarına gaz satışından çekilmeye zorlanıyor

Doğalgazda iletim hatları oyunu

BOTAŞ, yüksek basınçlı iletim hatlarını özel dağıtım şirketlerine devretmeye ve büyük doğalgaz santrallarına gaz satışından çekilmeye zorlanıyor. Aracı olarak kentsel gaz dağıtım şirketlerinin devreye girmesiyle santralların yakıt maliyetleri doğalgaz taşıma bedeli nedeniyle artacak ve bu artış doğrudan tüketicilere elektrik fiyatlarındaki artış olarak yansıyacak.

Oğuz TÜRKYILMAZ
MMO Enerji Çalışma Grubu Başkanı

Kentsel doğalgaz dağıtım hatlarının özelleştirilmesiyle başlayan süreçte, Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş (BOTAŞ), doğalgaz santrallarına gaz satışından çekilmeye zorlanıyor. Bu elektrik fiyatlarında fazladan artışa neden olacak. BOTAŞ'ın kapsamında yer alan yüksek basınçlı iletim hatlarının kentsel gaz dağıtım şirketlerine devri durumunda; yıllık tüketimleri milyarlarca metreküp olan santrallara gaz satışı işini üstlenecek özel gaz dağıtım şirketlerine, önemli miktarlarda düzenli gelir garantisi sağlanmış olacak. Aracı olarak kentsel gaz dağıtım şirketlerinin devreye girmesiyle santralların yakıt maliyetleri doğalgaz taşıma bedeli nedeniyle artacak ve bu artış doğrudan tüketicilere elektrik fiyatlarındaki artış olarak yansıyacak. Özellikle Yap-İşlet (Yİ) ve Yap-İşlet-Devret (YİD) santrallarındaki alım garantisi, yakıt garantisi ve fiyat belirleme süreci dikkate alındığında; kamu elektrik toptancı şirketi olan Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş (TETAŞ) daha yüksek bedellerle bu santrallardan elektrik satın almak zorunda kalacak. Böylece BOTAŞ önemli bir gelir kalemini kaybederken, TETAŞ daha yüksek maliyetlerle elektrik satın almak zorunda kalacak.

Adapazarı Belediyesi'nin en büyük hissedar olarak 21 Aralık 1993'te kurduğu Adapazarı Gaz Dağıtım Anonim Şirketi'ndeki (AGDAŞ) belediye hisselerinin büyük bir kısmı Eylül 2001'de özel bir şirkete devredilmiştir. AGDAŞ'ın çoğunluk hisseleri Nisan 2003'te Erdem Holding'e geçerken, 7 Ağustos 2003 tarihinden itibaren 30 yıl süreyle geçerli olmak üzere Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'ndan (EPDK) lisans verilmiştir.

Yİ modeliyle yapılan Adapazarı'ndaki doğalgaz santralı ise Enka İntergen Konsorsiyumu ile TEAŞ arasında yapılan 8 Ekim 1998 tarihli uygulama sözleşmesinin ardından 10 Ekim 2002 tarihinde tam kapasite ile ticari işletmeye açılmıştır. Kamu üzerinden yüzde 85 alım garantisi verilen santralın ürettiği elektriğin birim fiyatı belirlenirken yakıt giderindeki artış da dikkate alınmaktadır.

Şirket santrala gaz satış hakkı istedi

Kuruluşundan itibaren santral BOTAŞ'tan gaz almıştır. Ancak AGDAŞ, 2004 yılında, BOTAŞ'tan **"Adapazarı'ndaki Enka Santralı'nı besleyen hattın kendilerine devrini"** talep etmiştir. BOTAŞ'ın bu talebi reddetmesi üzerine, AGDAŞ tarafından BOTAŞ aleyhine Ankara 3. İdare Mahkemesi'nde dava açılmıştır. Dava sürecinde EPDK, **"EPDK tarafından yapılan dağıtım lisans ihalelerinde Yİ ve YİD santralları, devredilecek tesisler kapsamında değildir"** açıklamasında bulunmuştur. İdare Mahkemesi ise **"EPDK tarafından AGDAŞ'a verilen dağıtım lisansında Enka Santralı'nı besleyen hat için herhangi bir istisna olmadığı"** gerekçesiyle BOTAŞ aleyhine karar vermiştir.

EPDK çark etti

BOTAŞ bunun üzerine Danıştay nezdinde temyize başvurmuştur. Temyiz sürecinde, tekrar görüşü sorulan EPDK; **"Enka Santralı'nı besleyen hattın BOTAŞ'ın iletim lisansına dahil iletim şebekesi içerisindeki iletim hatlarından olup-olmadığı, bu hatların dağıtım şirketine devredilmesi gerekip-gerekmediği"** sorusunu yanıtsız bırakmıştır. EPDK, bu defa önceki görüşünden farklı olarak **"4646 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatta Yİ ve YİD santrallarını besleyen ve dağıtım bölgeleri içinde kalan hatların dağıtım lisansı sahibi şirketlere devredilmesini engelleyen bir husus bulunmamaktadır. …dağıtım kapsamında dağıtım faaliyeti yalnızca dağıtım şirketleri tarafından yapılabilmektedir"** görüşünü bildirmiştir.

BOTAŞ'ın gerekçeleri

BOTAŞ davada özetle şu temel gerekçeleri ortaya koymuştur:

- Enka Santralı'nı besleyen hattın bir dağıtım hattı değil, yüksek basınçlı bir iletim hattı olduğu.
- 4646 sayılı Yasa'nın 3. Maddesi'nde tanımlanan ulusal iletim şebekesinin, ulusal iletim sisteminin bir parçası olan yüksek basınçlı boru hatlarını da kapsadığı.
- Yasa'nın 4. Maddesi'nde **"mevcut, planlanan ve yatırımı devam eden ulusal iletim şebekesinin BOTAŞ'a ait olduğunun"** belirtildiği.

Danıştay, BOTAŞ'ın bu gerekçelerine itibar etmemiş ve idare mahkemesinin BOTAŞ aleyhine kararını onaylamıştır.

TETAŞ'tan fiyat uyarısı

BOTAŞ, temyiz sürecinin ardından karar düzeltme başvurusunda bulunurken, bu aşamada davaya Enka Santralı'ndan elektrik satın alma yükümlülüğüyle karşı karşıya bulunan TETAŞ da müdahil olmuştur. TETAŞ, **"Dava konusu iletim hattının irtibatı olan santrallarda üretilerek satılan elektrik enerjisinin bedelini oluşturan maliyetler içerisindeki en önemli kalemin elektrik üretiminde kullanılan doğalgazın bedeli olduğu,**

doğalgaz fiyatındaki artışın, Elektrik Satış Anlaşması (ESA) çerçevesinde bu santralları işleten şirketlere ödenen elektrik birim fiyatını da aynı miktarda yükselteceği" görüşünü bildirilmiştir. Ayrıca bu kararın diğer gaz dağıtım şirketleri tarafından da emsal gösterilmesi halinde, kamunun uğrayacağı zararın milyonlarca dolara ulaşacağını ifade etmiştir.

Kamu aleyhine, şirket lehine uygulama

Yasal süreçte dikkati çeken önemli bir husus, **"iletim hatlarının devir zorunluluğu olup-olmadığı"** gibi hayati bir konuda kendisinden görüş istenen EPDK'nin, sorulan temel bir soruyu kamu çıkarlarını koruyan bir yanıt vermeyerek, ortada bırakması, bu konuda bir Kurul kararı almayıp, Doğal Gaz Daire Başkanlığı'nın verdiği tartışmalı görüşle yetinmesidir.

4646 sayılı Yasa yürürlüğe girmeden oluşmuş, bir kentsel doğalgaz dağıtım şirketi olan AGDAŞ'a kurulma ve lisans alma aşamalarında mevcut olmayan bir hakkın verilmesi de; BOTAŞ ve kamu aleyhine, şirket lehine bir uygulamadır. 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu ve ilgili mevzuatta şehir içi doğalgaz faaliyetinin ne şekilde yapılacağına ilişkin usul ve esaslar açıkça belirlenmiştir. Bir dağıtım şirketinin kendi dağıtım bölgesi içerisinde yer alsa dahi bir iletim hattının sahibi ve işletmecisi olamayacağı açıktır.

Yıllık 5.2 milyon YTL'lik kayıp

Enka'nın Adapazarı Santralı'nın yıllık doğalgaz tüketimi 3 milyar metreküp mertebesindedir. EPDK'nin 12 Mart 2008 tarih ve 1529 sayılı kararıyla AGDAŞ'a, BOTAŞ'tan devir alacağı hatlarda taşıyacağı gaz için metreküp başına 0.17 Ykr taşıma bedeli uygulama hakkı tanınmıştır. Bu durumda TETAŞ/BOTAŞ üzerinden kamu yükümlülüğü yılda yaklaşık 5 milyon 169 bin YTL artacaktır.

Başkent Gaz'a Baymina devri

Danıştay'ın bu kararı üzerine EGO/Başkent Gaz tarafından da, BOTAŞ aleyhine Baymina Santralı'nın iletim hatlarının devri için dava açılmıştır. Dava sonuçlanmadan, Ankara Anakent Belediyesi'nin BOTAŞ yönetimi üzerine kurduğu siyasi baskı sonucu; tam da Başkent Gaz'ın özelleştirilmesi ihalesi öncesinde Baymina Santralı'na gazı ileten yüksek basınç hatlarının Başkent Gaz şirketine devri kararı alınmıştır. Yıllık gaz tüketimi 1 milyar metreküp olan Baymina Santralı'na gaz iletme hakkının Başkent Gaz'a devredilmesi halinde, 12 Mart 2008 tarih ve 1524 sayılı EPDK kararı uyarınca, Başkent Gaz metreküp başına 0.0077 Amerikan Doları taşıma bedeli uygulayabilecektir. Böylece özelleşecek Başkent Gaz, yıllık ilave 7.7 milyon Amerikan Doları gelir elde edecek, bu ilave yük ise BOTAŞ ve TETAŞ üzerinden nihai tüketiciye yansıtılacaktır. EPDK kararıyla, AGDAŞ'a taşıma bedeli olarak metreküp başına 0.17 Ykr uygulama hakkı verilirken, iktidarın en fazla müsaadeye mazhar Belediyesi Ankara'nın özelleştirilen şirketine bu bedelin 5.5 katı olan metreküp başına 0.95 Ykr uygulama hakkı verilmektedir.

Sorun büyüyor

BOTAŞ'a ait olan ve elektrik üretim santrallarına gazı ileten yüksek basınçlı iletim hatlarının kentsel gaz dağıtım şirketlerine devri bir dizi sakıncalı sonuç doğuracaktır. Adapazarı'nı Ankara izlemiş olup, Ankara'yı İzmir, Marmara Ereğlisi, Bursa, Hamitabat vb. diğer doğalgaz yakıtlı elektrik üretim santrallarına gaz getiren iletim hatları için de devir taleplerinin izlemesi mümkündür. TBMM'de görüşülmekte olan 4628 ve 4646 sayılı yasalarda değişiklik yapan tasarıya bir ek yapılıp elektrik üretim tesislerine gazı getiren yüksek basınç hatlarının mülkiyetinin BOTAŞ'a ait olduğu ve üçüncü şahıslara devredilemeyeceği açık bir biçimde yasaya eklenmelidir. Aksi halde, elektrik üretiminin yarısını doğalgaza dayandıran ülkemiz, petrol fiyatlarına bağlı olarak zaten hızla artan doğalgaz fiyatlarının yükselteceği elektrik fiyatlarında, bir de kentsel gaz dağıtım şirketlerine devredilen iletim hatlarında ödenecek taşıma bedelleri yükünün de altında kalacaktır. ■

ENERJİ KİTAPLIĞI

Hakkı ÜNLÜ - Emo Kütüphane Birimi

Rüzgar Enerjisi: Teori ve Uygulama

Yazar: Murat Durak - Serra Özer
1. Baskı: 2008
Yayımlayan: Türkiye Rüzgar Enerjisi Birliği

Dünya'da ve Türkiye'de fosil yakıtlarla ilgili yoğunlaşan tartışmalar, enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasına yönelik beklentiler ve çevresel yaklaşımlar; rüzgar gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının daha verimli ve daha fazla kullanılmasına ilişkin arayışları gündeme getiriyor. Türkiye Rüzgar Enerjisi Birliği'nin yayımladığı **"Rüzgar Enerjisi: Teori ve Uygulama"** başlıklı kitap da bu ihtiyaca yönelik olarak hazırlanmış. Kitabın önsözünde yazarlar tek amaçlarını **"Rüzgar enerjisini anlatmak, gerek iş ve gerekse de akademik araştırmalar için türünün ilk ve en kapsamlı bilgileri içeren bir kaynağı yayımlamak"** olarak ifade ediyorlar. Rüzgar enerjisi alanına ilişkin genel bilgiler ve formüllerin yanı sıra farklı deneyim ve güncel konuların da aktarılması nedeniyle ayrıca önem kazanan kitap, bu alanla ilgilenenler için rüzgar kaynağının değerlendirilmesine yönelik olarak aranan her türlü temel bilginin bulunabileceği başucu eseri niteliği taşıyor.

Kitapta, **"rüzgar enerjisi meteorolojisi, rüzgar ölçüm teknikleri, rüzgar türbini, rüzgar elektrik santral proje planlama ve yönetimi, rüzgar elektrik santral proje uygulaması, rüzgar elektrik santral işletme ve bakımı, rüzgar elektrik santral ekonomi ve sigortası, rüzgar enerji değer ve uygulamaları, denizüstü rüzgar elektrik santralı, rüzgar enerji piyasası"** temel başlıkları oluşturuyor. Resimler, grafikler, tablolar ile desteklenerek konunun daha rahat anlaşılmasına yardımcı olmaya çalışan kitapta, **"Pürüzlülük Uzunluğu, Hava Yoğunluğu Değerleri, Çevrimler, Beaufort Skalası, Rüzgar Ölçüm Kontrol Föyü, Rüzgar Türbin Listesi, İngilizce-Almanca-Türçe Sözlük"** ekler bölümünde okuyucuya sunuluyor.

Samsun Davayı Kazandı - Alacakaranlıkta Mobil Santrallar

Yazar: Metin Telatar
I. Baskı 2008
Yayımlayan: TMMOB Elektrik Mühendisler Odası

Hukuka ve kamu yararına aykırı uygulama örnekleri olarak kamuoyunun enerji alanında en çok tartıştığı konuların başında gelen mobil santrallara ilişkin Samsun'da bölge insanlarının yürüttüğü mücadele Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) tarafından kitaplaştırıldı. EMO Samsun Şubesi öncülüğünde oluşturulan Samsun Çevre Birlikteliği'nin yürüttüğü hukuki, sosyal ve demokratik mücadeleyi anlatan kitabın önsözünde EMO 40. Dönem Yönetim Kurulu Başkanı **Kemal Ulusaler**, mobil santral uygulamasındaki çarpıklığı şöyle ortaya koyuyor:

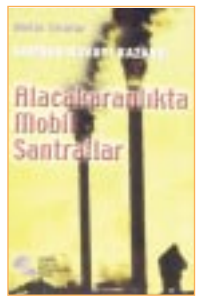

"Dünya ölçeğinde ancak çok acil durumlarda (deprem, sel vb. yıkımlarda) ve geçici bir süre için devreye alınan mobil santrallar Türkiye için enerji açığına çare olarak görülmektedir."

Karadeniz'in, özellikle Samsun ve Sinop'un yeniden ithal kömür santralları için hedef seçildiği, mobil santralın çalıştırılması için hukuka aykırı uygulamalara başvurulduğu bugünlerde, bölgede yürütülen mücadele yeni dönemde sürdürülecek karşı duruşları örgütlemek açısından önem kazanıyor. Yürütülen mücadelenin belgeler, fotoğraflar ve basına yansımalarıyla aktarıldığı kitabın yazarı **Metin Telatar**, şu görüşü aktarıyor:

"Samsun'da yaşanan süreç tipik bir Türkiye güncellemesi gibidir. Sermaye-bürokrat-siyasetçi ilişkileri birbirinin içine geçmiş bir halde ve birbirlerini iteleyerek var olurlar. Siyasetçi için partiler iktidar aracından başka bir şey değildir; bürokrat ise her zaman 'kabak onun başına patlasa' da iktidar kayığında küreklere sımsıkı yapışmak zorundadır sanki. Sermaye bunların hepsinden vazgeçebilir ve her an yerine yenilerini ikame edebilir ve genellikle de bu hep böyle olur. Bu üçlünün hesaplarını bozabilecek tek güç ise yerelden başlayarak yükselen demokratik toplum hareketidir; tıpkı Samsun'da olduğu gibi." ■